

Радченко М. І., кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри соціальних технологій ФЛСК Національного авіаційного університету

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЇ ТРАВМИ» ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

В сучасних умовах існування країни особливого значення набуває робота соціального працівника. Війна в Україні призвела до величезної кількості загиблих, поранених, заручників з числа військових та цивільного населення. Особи, які беруть участь у військових конфліктах, не завжди мають можливість після виходу з театру бойових дій зберегти фізичне та психічне здоров'я. Все це зумовлює інтерес дослідників до проблеми психічного здоров'я тих, хто зазнав впливу стрес-факторів збройних конфліктів. До їх наслідків можна віднести посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), що розвивається після латентного періоду, який, згідно з діагностичними критеріями Міжнародної класифікації хвороб 10-го перегляду (МКХ-10), не має перевищувати 6 міс. [7, с.52].

У МКХ-11 було уточнено специфічні симптоми для діагностування посттравматичного стресового розладу (ПТСР) і додано - комплексний ПТСР.

Допомогу психотравмованим людям має надавати мультидисциплінарна команда, що складається з кваліфікованих психологів, реабілітологів, лікарів, соціальних працівників та ін. Однак ведуча роль, особливо на першому етапі (етапі створення атмосфери безпеки), належить соціальному працівнику. Це треба враховувати при підготовці майбутніх соціальних працівників у вищому навчальному закладі, що зумовлює включення в навчальні плани підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» навчальної дисципліни «Основи психології травми». Тому метою нашого повідомлення є визначення особливостей викладання такого курсу в процесі професійної підготовки соціальних працівників.

Для визначення ролі та місця цієї дисципліни в навчальному процесі

здобувачів вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота», які навчаються на факультеті ФЛСК НАУ, зупинимося на способі подання матеріалу в навчальній програмі, спробуємо визначити ставлення студентів до даного курсу та їх очікування, а також сформулювати основні вимоги до його викладання.

Розв'язання запропонованих вище завдань здійснювалося за допомогою теоретичного аналізу й узагальнення літератури з педагогіки та психології та методів емпіричного дослідження, а саме: спостереження, порівняння, вимірювання, а також кількісних методів.

В результаті анкетування студентів 2 курсу, які почали вивчати даний курс, було з'ясовано, що 76.5% студентів віддають перевагу концентричному принципу подання навчального матеріалу, що забезпечує більш міцне засвоєння базових понять курсу. На запитання «Ваші очікування від вивчення курсу» відповіді розподілились наступним чином: більшість очікують отримати *практичні навички допомоги* психічно травмованим людям, тобто мають чітку практичну спрямованість. Типовими були такі висловлювання: сподіваюсь «навчитись боротися з психологічними травмами», «визначити, як травми впливає на людину і навчитись з ними справлятися та допомагати комусь», «навчитись розуміти проблеми людей і у майбутньому ефективно допомагати клієнтам» та ін. Такі відповіді надали 58,8 % студентів, тобто більша половина. Враховуючи чітку практичну спрямованість більшості студентів на опанування практичними навичками допомоги психотравмованим людям, вважаємо за необхідне включити в курс такі підтеми, як: «Фармакотерапевтична допомога»; «Найбільш ефективні методи терапевтичної допомоги при ПТСР: травмофокусована когнітивно-поведінкова терапія (ТФ – КПТ) і метод десенсибілізації та репроцесуалізації травми з допомогою руху очей (EMDR)»; «Модель етапів змін»; «Специфіка психотерапевтичної роботи на кожному з 4-х етапів. Інтеграція етапів» [6, с.25].

В результаті анкетування студентів було виявлено оптимальне, на їх думку, співвідношення теоретичного та практичного компонентів дисципліни.

Підрахування середньоарифметичних показників дало такі результати: теоретичний матеріал – 40%, практичний компонент – 60%. З метою більш міцного закріплення знань студентів та розвитку навичок самоконтролю були запропоновані елементи системи «знакової економії» та «Лист самоконтролю». Даний підхід до системи контролю та оцінювання в процесі накопичування поточних балів був підтриманий студентами в процесі анкетування.

Отже, підґрунтям даного курсу є знання, вміння та навички, що отримані автором даної статті в процесі навчання професійних психологів в межах програми «Я повернувся». Цей курс з психології травми не був набором сухих лекцій, розбавлених яскравими картинками презентацій, це, перш за все, – насичене спілкування, обмін досвідом, практикою, ідеями, де кожен учасник є активним спікером під керівництвом канадського професора, доктора психологічних наук Дарії Шевчук. Специфіка даного курсу полягає також в урахуванні при створенні його навчальної програми результатів анкетування студентів на тему: «Ваше ставлення до дисципліни «Основи психології травми». Курс побудований на основі концентричного принципу, спрямований переважно на формування практичних навичок допомоги психічно травмованим людям, на оволодіння методами подолання наслідків психотравми; містить більш об'ємну, порівняно із теоретичною, практичну складову.

Перспективи подальших пошуків у даному напрямку полягають у поглибленні практичної складової даного курсу, оскільки підготовка кваліфікованих соціальних працівників, які можуть ефективно долати наслідки психологічної травми, є актуальним викликом сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Жизнь после утраты. Психология горевания / Волкан Вамик Д., Зинтл Элизабет. – Киев: СВАРОГ, 2017. – 160 с.
2. Кириленко Т.С. Психологія травмуючих ситуацій / Навчально-методичний комплекс. – К., 2013. – 48 с.
3. Кузьміна Т. Як допомогти вчителю зберегти своє здоров'я та подолати стрес//Психолог. – №29-30 (365-366) 2019.

4. «Reflections of 30 years of Working with individuals Who Sexually Abuse Others» by Daria Shewchuk Published BC Psychologist, Volume 4, Issue 2, Spring 2015 edition

5. Романчук О. Сім'я, що цілює: основні терапевтичні побачення дітей, що зазнали сексуального та емоційного зловживання. – Львів: Колесо, 2011.

6. Романчук О. Психотравма та спричинені нею розлади: прояви, наслідки й сучасні підходи до терапії.. – Львів: Колесо, 2018.

7. Семенова Ю.С. Психотравма (психологічна травма): дискусійні питання медицини та психології / Ю.С.Семенова // Український науково-медичний молодіжний журнал - Спеціальний випуск № 3, Актуальні проблеми сучасної медичної психології: Матеріали V науково-практичної конференції, м.Київ, 11–12 травня 2011 р.: Національний медичний університет імені О.О.Богомольця, – 2011. – С. 50-54.

8. Шеремет О. Вийдемо зі стресу разом. Соціально-психологічний тренінг//Психолог. – №23-24 (263-264) 2007.

9. Фобии, утраты, разочарования: как исцелиться от психологических травм / Ермошин Андрей Федорович. – Киев: СВАРОГ, 2018. – 224 с.